

Monika Grdiša Asić*

Miho Dadić – posljednji stipendist Dubrovačke Republike na Sveučilištu u Padovi

Autorica donosi biografiju dubrovačkoga liječnika Miha Dadića (1770. – 1851.). Iako suvremenik mnogih u literaturi prisutnijih liječnika, dosad mu nije objavljena cjelovita biografija. U literaturi ga spominju autori koji istražuju 19. stoljeće i fokus stavljaju na njegovu liječničku službu ili pjesničko stvaralaštvo. U ovom radu fokus je na njegovim srednjoškolskim i studentskim godinama i radu u državnoj službi Dubrovačke Republike. Studirao je medicinu na Sveučilištu u Padovi, a bez obzira na prijepore s Dubrovačkom Republikom i obustavu stipendije, studij je uspio završiti i zaposlen je u državnoj službi kao liječnik fizik 1803. godine. Njegovom biografijom oprimjeren je postupak dobivanja doktorata na Sveučilištu u Padovi.

Ključne riječi: Miho Dadić, stipendije, Dubrovačka Republika, Sveučilište u Padovi, studij medicine, 18. stoljeće

Uvod

Dubrovačka Republika, kao i drugi gradovi države,¹ ali i gradovi diljem Europe,² imala je praksu stipendiranja mladića za odlazak na studij u inozemstvo.

* Monika Grdiša Asić, 20 000 Dubrovnik, Republika Hrvatska, E-mail adresa: monikagrdisa@gmail.com

¹ O postanku Dubrovačke Republike, razvoju od *communitas ragusina* (1180.) do grada države, kao i funkcioniranju državnoga aparata, opširnije vidi u: Ilija Mitić, *Kada se Dubrovnik počeo nazivati Republikom* (Rijeka: Pomorski zbornik, knj. 25, 1987), 487-489, 492; Zdenka Janeković Römer, *Okvir slobode: dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1999); Zdenka Janeković Römer, „Zatvaranje dubrovačkog plemstva i vijeća u političkom i društvenom kontekstu 13. i 14. stoljeća”, *Analitički Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 56 (2018), br. 1: 87-116; Lovro Kunčević, *Mit o Dubrovniku. Diskursi o identitetu renesansnoga grada* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2015).

² Npr. grad Košice u današnjoj Slovačkoj od 14. do druge polovine 16. stoljeća novčano je podupirao odlazak na studij. Iulia Caproș, „Students from Košice at Foreign Universities Before and During the

Stipendirala ih je i prije 16. stoljeća,³ međutim Zakonom o školstvu iz 1557. (*Provedimentum formatum super reformatione iuventutis*) uređeno je pitanje školovanja i stipendiranja dubrovačke (muške) mladeži. Cijeli tekst Zakona donosi Đuro Körbler, a interpretira ga Ivo Perić u svojem radu o školovanju dubrovačkih mladića u 15. i 16. stoljeću.⁴ Ovisno o konkretnom stoljeću, mladići su se školovali u katedralnim ili javnim školama. Školovanje je bilo moguće kod franjevac,⁵ dominikanaca, isusovaca ili u državnoj školi.⁶ Slična situacija bila je i u Veneciji, u kojoj su uz navedene postojale i neovisne škole.⁷ Prva elitna državna škola u Veneciji započela je s radom 1446., nakon što je vlada imenovala i platila učitelja. Dubrovačka Republika također je plaćala učitelje, koji su morali biti Talijani i učeni. Prvi učitelj u dubrovačkoj humanističkoj školi bio je Filip de Diversis, a u kasnijim stoljećima možemo spomenuti još i humanista Nascimbenea Nascimbena iz Ferrare, Ksenofonta Filelfa, Danielea Clarija te Iliju Crijevića.⁸ Isusovci su prvu školu u Veneciji otvorili 1550. i školstvom u Italiji dominirali u 17. i 18. stoljeću.⁹ Isusovački kolegij u Dubrovniku počinje s radom 1658. godine.¹⁰ Mladići su nakon završene škole mogli dobiti stipendiju Dubrovačke Republike, koja je prema Zakonu iznosila 30 škuda.¹¹ Stipendija za studij bila je jednaka i za ple-

Reformation Period in the Town” (doktorska disertacija, Central European University, 2010), 131-147. Talijanski grad Lucca stipendirao je u 14. i 15. stoljeću oko 82 mladića, svojih stanovnika, na sveučilištima diljem Italije. Paul F. Grendler, *The Universities of the Italian Renaissance* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002), 141.

³ Npr. prvi studenti na Sveučilištu u Padovi bili su Federik Marinov Gozze i Grgur Junijev Kalić u drugoj polovini 14. stoljeća. Odluka Vijeća umoljenih (Senata) od 23. svibnja 1379. govori o isplati do 200 dukata za troškove studija 1379. godine studentima Federiku Gozze (*Federico de Goçe*) i Grguru Kaliću (*Gregorio de Chalich*). Mihailo Dinić, prir., *Odluke veća Dubrovačke Republike II*, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda III. odeljenje, knjiga 21 (Beograd: SANU, 1964), 215.

⁴ Đuro Körbler, „Četiri priloga Gunduliću i njegovu Osmanu”, *Rad JAZU* 205 (1914): 143-150; Ivo Perić, „Dva reformna zahvata u školovanju dubrovačke omladine iz 15. i 16. stoljeća”, *Pedagoški rad* 5-6 (1967): 218-224.

⁵ Prema izvorima Seferović zaključuje da je škola uz crkvu Male braće postojala već u 15. stoljeću. Relja Seferović, „Strani učitelj i domaći povjesničar: Nascimbene Nascimbene i Serafin Cerva o retorici”, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 45 (2007): 74.

⁶ O kurikulumu i nastavi te funkcioniranju škola vidi: Perić, „Dva reformna zahvata”; Seferović, „Strani učitelj i domaći povjesničar”, 51-53.

⁷ Školstvo u Veneciji može se kategorizirati kao državno, crkveno i neovisno. Paul F. Grendler, „Education in the Republic of Venice”, u: *A Companion to Venetian History*, ur. Eric R. Dursteler (Leiden; Boston: Brill, 2013), 675.

⁸ Janeković Römer, *Okvir slobode*, 188.

⁹ Grendler, „Education in the Republic of Venice”, 684.

¹⁰ Gradnja kolegija započela je 1667., a nastava je započela 1671. s dva tečaja. Više o kolegiju: Blaž Čavec, „Collegium Ragusinum u Dubrovniku do ukinuća isusovačkog reda 1773. godine”, *Dubrovački horizonti* 27 (1987): 87-97.

¹¹ Škuda je od druge polovine 16. stoljeća dubrovački računski novac. Zlatko Herkov, *Građa za financijsko-pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske II* (Zagreb: JAZU, 1956), 381, 448; Mira

miće i za pučane. Dodjeljivala se na period od pet godina, a isplaćivala godišnje.¹² Bilo je moguće zatražiti financiranje dodatne godine, ali i troškova doktorata ako je bilo potrebno.¹³ Država bi u većini slučajeva izlazila ususret, ali kad su molbe bile odbijene, u odlukama se nisu dali naslutiti stvarni razlozi, pa o njima možemo samo nagađati. Iznosi za stipendije u 18. stoljeću su rasli, najvjerojatnije radi prilagodbe inflaciji. Tako je 1734. i 1735. Đuro Cattafio dobio po 50 škuda stipendije,¹⁴ a 1747. Ivan Buć za studij medicine u Bologni dobiva stipendiju u istom iznosu.¹⁵

Mladići su se upućivali na sveučilišta u Italiji, s rijetkim iznimkama.¹⁶ Sveučilišta na kojima su studirali bila su smještena u poznatim trgovačkim centrima, gdje je bila velika fluktuacija domaćih ljudi. Na taj način stipendisti su dobivali iznos svojih stipendija, a s druge strane te su ih osobe mogle „držati na oku” i izvještavati Senat o njihovu napretku. Preferencije studija mijenjale su se ovisno o stoljeću, a ovisile su o mnogim faktorima: osobnoj želji studenta, usko povezanoj s mogućnošću napredovanja (pučani), trenutnoj potražnji u domovini, tj. mogućnošću zaposlenja, trenutnom ugledu sveučilišta i profesorima koji su podučavali, ponekad i želji Senata i sl. Studiji koje su birali dubrovački mladići od sredine 14. stoljeća do pada Republike bili su teologija, pravo (kanonsko i građansko), filozofija, medicina i kirurgija, s naglaskom na to da je u 18. stoljeću na Sveučilištu u Padovi, gdje studira Miho Dadić, isključivi izbor bila medicina. Uz studijske programe na sveučilištima, Dubrovačka Republika financirala je i usavršavanje u drugim zanimanjima, pa od 16. stoljeća sufinancira učenje turskoga jezika za buduće dragomane, tj. „mladiće jezika”.¹⁷

Kolar-Dimitrijević, *Povijest novca u Hrvatskoj od 1527. do 1941. godine* (Zagreb: Hrvatska narodna banka, 2013), 47.

¹² Zaključak se temelji na istraživanju provedenom za razdoblje od druge polovine 14. stoljeća do pada Republike. Monika Grdiša Asić, „Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi od druge polovice 14. stoljeća do pada Republike” (doktorska disertacija, Sveučilište u Dubrovniku, 2020).

¹³ Senat je 1570. Petru, ocu Stjepana Benesse, odobrio pozajmicu za sinovu šestu godinu studija. Hrvatska (dalje: HR) – Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DADU) – fond 3. Acta Consilii Rogatorum, sv. 60, f. 35. Stjepan je dubrovački plemić koji je studirao *artes* na Sveučilištu u Padovi, a više o njegovu studiju i karijeri vidi u: Grdiša Asić, „Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi”, 285-290.

¹⁴ Risto Jeremić, Jorjo Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika II* (Beograd: Biblioteka Centralnog higijenskog zavoda, 1939), 77-78.

¹⁵ Dragoljub Živojinović, „Dubrovčani studenti medicine i farmacije na italijanskim univerzitetima u XVII veku”, *Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae* 13 (1973), br. 2: 67.

¹⁶ Na primjer, 1543. stipendiju za studij u Parizu dobio je Stephanis Bonifacije. HR-DADU-3, sv. 46, f. 111v. Drugo ime pod kojim ga literatura spominje je Bonifacije Drkolica. Bio je franjevac, a i stonski te temišvarski biskup.

¹⁷ Venecija je u 16. stoljeću osnovala školu za mladiće jezika, tj. dragomane, a u istom stoljeću u Dubrovniku se prvi put spominju dragomani. Mladići koji su željeli ostvariti karijeru kao dragomani najprije su u Dubrovniku učili turski jezik, a predavača ili *khoju* bi za tu priliku doveli iz Bosne ili Istanbula. Ako bi se koji mladić pokazao nadarenim u toj ranoj fazi, Senat bi ga imenovao „mladićem

U 18. stoljeću na raznim sveučilištima u Italiji, a prema informacijama iz zapisnika triju vijeća (Veliko vijeće, Malo vijeće i Vijeće umoljenih), na studiju su bila ukupno petnaestorica Dubrovčana. Medicina je bila vrlo popularan studij među Dubrovčanima u 18. stoljeću, a najprivlačnija sveučilišta bila su ona u Bologni i Padovi. Četvorica su studirala medicinu u Bologni, a jedan je studirao kirurgiju. Na Sveučilištu u Padovi šestorica su studirala medicinu, a trojica su bila na usavršavanju iz medicine. Izbor studija nije slučajna. Dubrovačka Republika bila je u konstantnoj potražnji za liječnicima, a do 16. stoljeća svi su liječnici stranci.¹⁸ Stipendiranje vlastitoga kadra i zapošljavanje počinje od 16. stoljeća, a u 18. je pravilo.¹⁹ Od 1700. do 1808. oni su bili i najplaćeniji državni službenici,²⁰ no nema razloga vjerovati da tako nije bilo i u prethodnim stoljećima. Iako je Republika subvencionirala studiranje, nije svim studentima bio zajamčen posao u državnoj službi. Primjerice, Luka Nichei jedan je od rijetkih primjera gdje je Republika stipendiju za studij kirurgije od 10 dukata mjesečno izričito uvjetovala obvezom povratka i rada u domovini.²¹ Postojale su četiri kategorije medicinskoga osoblja u državnom aparatu: liječnici, kirurzi, brijači te, tek od 18. stoljeća, primalje.²² Liječnici su imali sveučilišnu diplomu i većina njih je nakon studija bila i na usavršavanju ili u nekoj od bolnica ili drugih sveučilišta u Italiji.²³ Kirurzi su imali diplomu, no trajanje studija bilo je kraće, tek dvije godine, a brijači su bili najniži po činu i plaći te bez sveučilišne diplome. Brijači su bili članovi bratovštine i učili su naukovanjem.²⁴ No neki su nakon nekoliko godina prakse odlučili otići i na studij. Primjer iz nešto ranijega stoljeća molba je brijača Lovra Antunova. Senat je 14. ožujka 1598. prihvatio njegovu molbu i odobrio stipendiju od 30 dukata godišnje na period od pet godina njegovu sinu Antunu, koji je također bio brijač. Nekoliko mjeseci poslije iste godine odobrena je i isplata stipendije od 30 škuda za jednu godinu.²⁵ Neki od tih bivših studena-

jezika”, dao mu stipendiju i poslao na školovanje u Osmansko Carstvo. Vesna Miović, „Dragomans of the Dubrovnik Republic: Their Training and Career”, *Dubrovnik Annals* 5 (2001): 83.

¹⁸ U mnogim statutima dalmatinskih gradova stoji da liječnik ne smije biti iz mjesta u kojem liječi, a Dubrovnik nije bio iznimka, nego je pozdravljao takvu praksu. Jeremić, Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture*, 7-60.

¹⁹ Jeremić, Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture*, 56, 69, 73.

²⁰ Stjepan Čosić, „Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700. – 1808.)”, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 38 (1996): 151.

²¹ Jeremić, Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture*, 75.

²² Neda Kovačić, *Tijelo kao dokaz. Medicinska vještačenja u postupcima Kaznenog suda u Dubrovniku u 18. stoljeću* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2020), 63-80.

²³ Liječnik Petar Bianchi završava studij medicine u Napulju, a usavršava se na Sveučilištu u Padovi. Za usavršavanje *Doctori Petro Bianchi permanentiam in Italia pro prahtica (!) medicinali* dobio je stipendiju Dubrovačke Republike. HR-DADU-3, sv. 152, f. 54r.

²⁴ Kovačić, *Tijelo kao dokaz*, 51-53.

²⁵ HR-DADU-3, sv. 76, f. 39v-40; „Captum fuit de faciundo apolitiam scuti triginta Antonio Laurentii barbitonsoris in auxilium sui studii pro uno anno sum plegeria Ser Luca Marinii Lucae de Bona, in executinem supplicationi captam in Consilio Rogatorum sub die 14. Martii 1598, folia 176.

ta, a poslije liječnika, obrađeni su u literaturi: Petar Bianchi,²⁶ Đuro Hidža,²⁷ Luko Stulli.²⁸ Miho Dadić u literaturi se spominje kod autora koji su fokus stavljali na njegovu liječničku službu, a spominje se i u kontekstu svojega pjesničkog izričaja. No, on je ujedno bio posljednji stipendist Dubrovačke Republike na Sveučilištu u Padovi, pa bi i zbog te činjenice trebalo nešto više reći o njemu. Sažeti prikaz njegova života i transkribirani izvori doneseni su u doktorskoj disertaciji na temu studenata na Sveučilištu u Padovi,²⁹ koja je i polazište ovoga članka. Za potrebe ovoga rada pregledani su zapisnici svih triju vijeća u Državnom arhivu u Dubrovniku u razdoblju od 1788. do pada Republike te knjiga *Libro di cassa pubblica detta del Comune dell'anno 1757-1808*, konzultirana je relevantna literatura o dubrovačkim studentima na Sveučilištu u Padovi temeljena na sveučilišnim izvorima, kao i relevantna literatura o dubrovačkim liječnicima.³⁰

Padom Dubrovačke Republike prestao je i sustav koji je stipendiranjem stoljećima pomagao stjecanje obrazovanja za više od stotinu mladića. U tom smislu Miho Dadić uživao je posljednju stipendiju na Sveučilištu u Padovi.³¹

Djetinjstvo i osnovno školovanje

Miho Dadić bio je doktor medicine, liječnik, prevoditelj i pjesnik iz pučanske obitelji. U izvorima njegovo ime susrećemo u inačicama *Dadich*, *Daddich*, *Daddichius Michael*, *Michael Antonio*. Rođen je 4. kolovoza 1770., a kršten 6. kolovoza iste godine.³² Krstio ga je svećenik Petar Vocativo,³³ s kojim je možda bio u

„HR-DADU – fond 4. Acta Consilii Minoris, sv. 65, f. 25. Za biografiju Antuna Lovrova vidi: Grdiša Asić, „Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi”, 339-340.

²⁶ Monika Grdiša Asić, „Liječnik Dubrovačke Republike Petar Bianchi (1699. – 1747.)”, u: *Ljudi 18. stoljeća na hrvatskom prostoru. Od plemića i crkvenih dostojanstvenika do težaka i ribara*, ur. Lovorka Čoralčić et al. (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016), 446-454.

²⁷ Slavica Stojan, „Jedna nepoznata politička pjesma Đura Hidže”, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 37 (1999): 237-250.

²⁸ Stjepan Čosić, „Luko Stulli i dubrovačka književna baština”, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 41 (2003): 259-286; Ana Bakija-Konsuo, „Luko Stulli (1772. – 1828.) hrvatski liječnik, književnik i filozof”, *Liječničke novine: glasilo Hrvatske liječničke komore* (2017): 82-83.

²⁹ Grdiša Asić, „Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi”, 402-410.

³⁰ Vidi bilješke dalje u tekstu.

³¹ Pregledani su zapisnici svih triju vijeća u Državnom arhivu u Dubrovniku u razdoblju do pada Republike te knjiga *Libro di cassa pubblica detta del Comune dell'anno 1757-1808*, konzultirana je relevantna literatura o dubrovačkim studentima na Sveučilištu u Padovi temeljena na sveučilišnim izvorima, kao i literatura o Dubrovačkoj Republici i osobama u 18. stoljeću.

³² Genealoška baza Nenada Vekarića. Na podacima zahvaljujem dr. sc. Ivani Vukovac.

³³ Svećeniku Petru Vocativo oporuka je sačuvana u: HR-DADU – fond 12.1. Testamenta Notariae, sv. 87, f. 23-24v. Oporuka je sastavljena 7. svibnja 1792., a objavljena je 3. kolovoza 1793. Petar je umro u

rodu po majčinoj strani. Roditelji su mu bili Marko Mihov Dadić i Maria Antonia, kći Frana Ivanova Vocativo³⁴ i Cvijete, kćeri Stjepana Svaličića.³⁵ Miho je bio najstarije muško dijete u obitelji i najvjerojatnije je dobio ime po djedu s očeve strane. To je bio stari običaj u Dubrovačkoj Republici. Puno kršteno ime bilo mu je Miho Antun Dominik, a kumovi su mu bili Mato Vocativo i Marija, žena Grge Miloševića (*Gregorius Millosevich*). Miho je imao i sestre Anu, rođenu nepunih godinu dana nakon njega,³⁶ Mariju (*1774.)³⁷ i Katarinu (*1776.)³⁸ te braću Frana, koji je umro kao dijete (1772. – 1773.),³⁹ i Mata (*1779.)⁴⁰ U izvorima o studiju stoji da je Miho Dadić bio sin Karla,⁴¹ dok u molbi koju piše Senatu otkriva da u trenutku njezina pisanja ima 18 godina i da su ga roditelji napustili.⁴² Moguće je da je autor članka, radeći na izvorima, pogrešno pročitao ime oca ili da je prilikom upisa na sveučilište zapisničar pogrešno zapisao ime.

Mihov otac Marko bio je zlatar (*aurifex*).⁴³ U Genealoškoj bazi Nenada Vekarića prezime Dadić vodi se kao rod nepoznatoga porijekla, međutim moguće je da se

dobi od oko 87. godina. HR – Arhiv Biskupije dubrovačke (dalje: ABD) – fond 7. Matična knjiga umrlih župe Dubrovnik (Grad) 1769. – 1796., f. 298.

³⁴ Frano Ivanov Vocativo umro je 18. studenog 1786. HR – ABD – fond 7. Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije, Matična knjiga umrlih župe Dubrovnik (Grad) 1769. – 1796., f. 221.

³⁵ Marija Antonija rođena je 13. veljače 1742., a umrla 1. travnja 1831. u Dubrovniku. Genealoška baza Nenada Vekarića. Na podacima zahvaljujem dr. sc. Ivani Lazarević. U matičnim knjigama rođenih župe Dubrovnik za Mariju Antoniju piše da su joj roditelji Frano Ivanov Vocativo i Floria, tj. Cvijeta. HR-ABD-7, Matična knjiga krštenih župe Dubrovnik (Grad) 1728. – 1768., f. 151.

³⁶ Ana Dadić bila je udana za Frana Androva Vocativo, a umrla je u dobi od 82 godine. HR-ABD-7, Matična knjiga vjenčanih župe Dubrovnik (Grad) 1778. – 1821., f. 90v.

³⁷ Marija je rođena 31. kolovoza 1774., a puno joj je ime Maria Elena Floria. HR-ABD-7, Matična knjiga krštenih župe Dubrovnik (Grad) 1758. – 1799., f. 292v-293.

³⁸ Puno ime glasi joj Catharina Maria Antonia, a rođena je 11. prosinca 1776. HR-ABD-7, Matična knjiga krštenih župe Dubrovnik (Grad) 1758. – 1799., f. 334.

³⁹ Frano Dadić rođen je 18. listopada 1772., a umro je u dobi od godinu dana. HR-ABD-7, Matična knjiga krštenih župe Dubrovnik (Grad) 1758. – 1799., f. 261; HR-ABD-7, Matična knjiga umrlih župe Dubrovnik (Grad) 1769. – 1796., f. 70v, unos 114.

⁴⁰ Rođen je 21. veljače 1779. HR-ABD-7, Matična knjiga krštenih župe Dubrovnik (Grad) 1758. – 1799., f. 261; HR-ABD-7, Matična knjiga umrlih župe Dubrovnik (Grad) 1769. – 1796., f. 372v, unos 31.

⁴¹ Michelle Pietro Ghezzi, *I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1601-1800* (Venecija: Atti e memorie della Società dalmata di storia patria 21, 1992), 153.

⁴² *abbandonato dai genitori*. HR-DADU-3, sv. 196, f. 155v-156.

⁴³ Zanimanje je upisano prilikom unosa smrti sina Frana. HR-ABD-7, Matična knjiga umrlih župe Dubrovnik (Grad) 1769. – 1796., f. 70v, unos 114. Lonza i Curić Lenert spominju da je u HR-DADU – fond 7.3.8. Diplomata et acta saec. XVII, ser. 76, sv. 1809/II, bez broja, sačuvan popis za antunine, lazarine, ali i za zlatare i još neke bratovštine, a datiran je 1673./74. godine. Štefica Curić Lenert, Nella Lonza, „Bratovština Sv. Lazara u Dubrovniku (1531-1808): osnutak, ustroj, članstvo”, *Analiza Zavoda za povijesne znanosti HAZU* 57 (2019): 186. Postoji unos i za 18. stoljeće, ali na tom vrlo kratkom popisu nije uvršteno ime Marko Dadić. Međutim, možda popis nije konačan. HR-DADU-7.3.8, ser. 76, sv. 3190, broj 59.

Marko doselio iz Hercegovine. Sivrić navodi rod Dadić kao jedan od rodova koji su se u Dubrovnik doselili iz *diocesis Tribuniensis*, tj. današnje Hercegovine u 18. stoljeću,⁴⁴ a prema Mariću, Dadići koji su nakon 1804. zabilježeni u matičnim knjigama u Hercegovini živjeli su u Popovu polju, u Belenićima.⁴⁵ Migracije iz Hercegovine nisu bile neuobičajene, a doselili su se najvjerojatnije zbog posla. Prvi opis prezimena Dadić uočava se u maticama 1740. godine.⁴⁶ U knjizi vjenčanih spominje se Ilija Mihov Dadić koji je s toga područja, a mogao bi biti u rodu s Mihovom obitelji, možda čak i stric, međutim to ne možemo potvrditi.⁴⁷ Obitelji i s očeve i s majčine strane spominju se u Dubrovniku tek u 18. stoljeću, ne prije, što može potvrditi da su se doselili u grad radi posla. Prezime Dadić susrećemo u matičnim knjigama grada Dubrovnika, a oporuka je registrirana tek za Ivana Dadića, svećenika, s kojim nije uočena poveznica. Kod prezimena Vocativo uočavaju se tri zanimanja: zlatari,⁴⁸ muškarci koji su obnašali dužnost zdura (*riparius communis*) ili bili obučari.⁴⁹ Mihov djed po majci bio je zdur – *riverius*,⁵⁰ što je bio dobro plaćen posao. Po zanimanjima možemo zaključiti da su pripadali bogatijem sloju građana, međutim lako je moguće da je roditelje zadesila neka novčana nevolja i da ga nisu mogli dalje školovati.

Gimnaziju je završio u Dubrovniku kod pijarista. Njegovi su prilozi među tiskanim ispitnim radovima učenika iz metafizike, geometrije, algebre i mehanike iz 1789. i 1790.: *Trattenimento accademico sopra la metafisica, geometria, ed algebra per gli studenti di filosofia e matematiche il primo anno del loro corso nel Collegio delle scuole Pie* i *Trattenimento accademico sopra la meccanica per i signori Niccolò di Pozza, Baldassare Sivrich e Michele Dadich studenti di filosofia*.⁵¹ Radovi

⁴⁴ Marijan Sivrić, *Migracije iz Hercegovine na dubrovačko područje od potresa 1667. do pada Republike 1808. godine* (Dubrovnik; Mostar: Biskupski ordinarijat Mostar; Državni arhiv u Dubrovniku, 2003), 185.

⁴⁵ Marinko Marić, *Stanovništvo Popova u Hercegovini* (Zagreb; Dubrovnik: HAZU, 2015), 226, tablica 78.

⁴⁶ Sivrić, *Migracije iz Hercegovine na dubrovačko područje*, 219.

⁴⁷ Ilija Mihov Dadić vjenčao se 4. travnja 1764. sa Stanislavom Ivanovom Glukanović iz Stravče. HR-ABD-7, Matična knjiga vjenčanih župe Dubrovnik (Grad) 1729. – 1778., f. 163.

⁴⁸ Zlatar Luka Vocativo imao je sina svećenika Jakova, koji je umro 1796. (HR-DADU-12.1, sv. 87, f. 10v-12), te sina Rafa, čija se kći Ana također udala za zlatara, Iva Bašića iz župe Ravno. Sivrić, *Migracije iz Hercegovine na dubrovačko područje*, 320.

⁴⁹ Bruno Moravec, „Tragom medaljara Stijepa Vokativa”, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 12 (1960), br. 1: 224-236.

⁵⁰ Zanimanje je uneseno prilikom upisa Marije Antonije u knjigu krštenih. HR-ABD-7, Matična knjiga krštenih župe Dubrovnik (Grad) 1728. – 1768., f. 151. Čini se da su u upotrebi bile obje latinske inačice za zdura kao službenika Dubrovačke Republike.

⁵¹ Vladimir Dugački, „Dadić, Miho (Daddich, Daddichius)”, *Hrvatski biografski leksikon* (mrežno izdanje), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 16. 11. 2023., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4305>; Miroslav Pantić, „Dubrovački lekari-književnici iz XVIII veka”, *Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae* 9 (1969), br. 1-2: 41, 44.

su tiskani kod gospodina Andree Trevisana, knjižara porijeklom iz Mletačke Republike, koji je preuzeo tiskaru Karla Occhija i vodio ju do 1801. godine. Tiskara je bila državna (*Stamperia Publica*), a on je bio službenik u službi Republike,⁵² što objašnjava zašto je baš njegova tiskara izdala radove učenika. Uz rad Miha Dadića tiskana su još dva rada te tako doznajemo tko su mu bili gimnazijski kolege: Nikola Pozza, sienski student i fizičar,⁵³ i Baltazar Sivrić, kasniji tajnik Republike.⁵⁴ Nakon završetka školovanja u Gradu neki mladići kretali su put europskih sveučilišta, najčešće talijanskih, na daljnje studije. No, studij i studentski život bili su skupi, a putovanje do grada u kojem su željeli nastaviti studij trajalo je dugo. Upravo zbog tih razloga velik broj mladića tražio je pomoć u vidu stipendija. Dadić se pismom od 31. srpnja 1789. obraća Senatu s molbom za stipendiranje studija medicine u Padovi. Iz pisma doznajemo da je bez roditeljske skrbi i bez sredstava za uzdržavanje, a Senat mu tada odobrava stipendiju.⁵⁵ Odabir studija medicine nije neobičan. Liječnici su bili najbolje plaćeni službenici u Dubrovačkoj Republici i uživali su velik ugled.⁵⁶ Pri odobravanju stipendija, kao što je slučaj i s Dadićem, često se samo navodi da se dodjeljuje za odlazak na studij u Italiju da bi se dodatnim istraživanjem i konzultiranjem talijanskih izvora stekla jasnija slika stipendista i sveučilišta na koje se uputio. Kad se 18. listopada 1790. Mihi Dadiću isplaćuje stipendija, unos otkriva samo da je stipendija za odlazak na studij medicine u Italiju *A Michele Dadich, che v'è à studiar la medicina in Italia*.⁵⁷ Tek se daljnjim proučavanjem literature i sveučilišnih izvora doznaje da je stipendija za studij u Padovi.

⁵² Iako je preuzeo knjižaru, nije imao iste uvjete kao i prijašnji vlasnik, nego je bio državni službenik. Vesna Čučić, „Prvi tiskari u Dubrovniku: s popisom tiskane građe”, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 48 (2005), br. 3-4: 121.

⁵³ Najvjerojatnije Nikola Lucijanov Pozza-Sorgo (12. veljače 1772. – Beč, 9. rujna 1855.), sienski student i fizičar, koji je 1791. na sienskom sveučilištu obranio rad. Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 6: *Odabrane biografije (Pi-Z)* (Zagreb; Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2015), 74.

⁵⁴ U službu je primljen zajedno s Ivanom Matkovićem 1791. godine. Relja Seferović, „Javne počasti i djela fra Luja Spagnolettija, nadbiskupa Dubrovačkog 1792.-1799.”, *Croatia Christiana periodica* 76 (2015): 123. Spominje se i kao pomoćnik suca Kriminalnoga suda 1790. godine. Vesna Miović, Ivan Čerešnješ, *Research, Inventory and Cataloguing Documents of the Criminal Court Registers. „Lamenta Criminalia post terraemotum”, „Diversi e possesso de Criminale” and „Criminalia” in the State Archives of Dubrovnik Involving Jewish Litigants (1667-1808)* (Ljubljana: Research and Documentation Center JAS, 2016), unos 513/1.

⁵⁵ HR-DADU-3, sv. 196, f. 155v-156; Živojinović, „Dubrovčani studenti medicine i farmacije”, 72, 78.

⁵⁶ Ćosić, „Administrativna struktura i plaće službenika”, 151.

⁵⁷ HR-DADU – fond 40. Libro di cassa pubblica detta del Comune dell'anno 1757-1808, p. 431v.

Studij i život u Padovi

Čini se da se odmah po odobrenju stipendije otisnuo put Padove. Putovanje je najvjerojatnije bilo brodom do Venecije pa zatim kopnenim putem do Padove.⁵⁸ Uz troškove puta od Dubrovnika do Padove i samoga upisa na studij, studenti su imali i troškove smještaja, hrane i knjiga. Ne zna se ništa o njegovu životu u tom gradu, no može se pretpostaviti da je živio životom prosječnoga studenta. Ne raspoložemo podacima za 18. stoljeće, ali u 16. stoljeću prosječan student godišnje je trošio 80 do 100 dukata za podmirivanje osnovnih potreba.⁵⁹ Naravno, oni bogatiji trošili su mnogo više, a troškovi tih studenata kretali su se između 500 i 1.000 dukata.⁶⁰ Stipendija mu 1790. godine iznosi 227 dukata i 20 grošića,⁶¹ a prima ju od 1790. do 1792.⁶²

U pismu od 26. siječnja 1794. Dadić piše Senatu žaleći se na znatno povećane troškove života u Padovi nakon ratnih zbivanja. Stipendija koju je tada primao nije bila dostatna,⁶³ a kao svjedoci su navedeni Sebastijan Giorgi⁶⁴ i Klement Menze⁶⁵ (*Eccellentissimi Cavalieri Sebastiano Giorgi e Clemente Menze, i quali si sono degnati di ascoltar mi, e di impegnare la loro sensibilità in mio favore*).⁶⁶ U pismu kaže i da mu je stric ili ujak (*zio*), koji ga je pomagao na studiju, također posve financijski iscrpljen. Možemo pretpostaviti da je ovdje riječ o ujaku Matu Vocativo jer je u popisu stanovništva iz 1817. navedeno da živi u kućanstvu

⁵⁸ Na tužnom primjeru smrti Dominika Bianchija može se možda rekonstruirati putovanje do Padove rutom Dubrovnik – Ancona – Venecija. Dominik Bianchi završio je srednju školu u isusovačkom kolegiju, filozofiju kod dominikanaca, a nakon što je završio teologiju postao je svjetovni svećenik. Bolovao je od sušice i bio se uputio na liječenje u Padovu k bratu, liječniku Petru Bianchiju, koji je tada bio na usavršavanju na Sveučilištu u Padovi, no umro je na putovanju od Ancone do Venecije. Đuro Körbler, „Dubrovčanin Petar Bjanki i nećak mu Didak Arboscelli”, *Rad JAZU* 196 (1913): 4.

⁵⁹ Grendler, *The Universities of the Italian Renaissance*, 39.

⁶⁰ Grendler, *The Universities of the Italian Renaissance*, 39.

⁶¹ HR-DADU-40, p. 431v.

⁶² HR-DADU-7.3.8, sv. 3385, br. 7.

⁶³ ... e l'Eccellenze Vostre possono benissimo accertarsi, che i quaranta zecchini Veneti somministrati per i miei essenziali bisogni sono insufficienti per la mia dimora in Padova. HR-DADU-7.3.8, sv. 3385, br. 7.

⁶⁴ Najvjerojatnije Sebastijan Mihov Giorgi-Bona (oko 1746. – 1821.), koji je nakon raspada Republike, a u razdoblju francuske uprave, bio gradonačelnik Dubrovnika. Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 2: *Vlasteoski rodovi (A-L)* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2012), 262; Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 5: *Odabrane biografije (E-Pe)* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2014), 46-47. Vojnović navodi da je bio frankofil. Lujo Vojnović, *Pad Dubrovnika. Knjiga druga (1807. – 1815.)* (Zagreb: Fortuna d.o.o., 2009), 416.

⁶⁵ Najvjerojatnije Klement Vlahov Menze (1747. – 1818.), plemić koji je šest puta bio dubrovački knez od 1791. do 1807. godine. Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 3: *Vlasteoski rodovi (M-Z)* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2012), 57-58.

⁶⁶ HR-DADU-7.3.8, sv. 3385, br. 7.

upravo s njim.⁶⁷ U opsežnom pismu nadalje objašnjava da mu za život treba barem dvostruko više od iznosa (40 cekina) koje trenutno prima. Poznato je da je doktorat bio najskuplja stavka u životu studenta, pa tako u istom pismu Dadić moli da mu se odobri iznos za troškove završetka studija – *laurea*.⁶⁸ Iznos potreban za doktorat sastojao se od niza sitnijih troškova: studenti su plaćali doktorski ispit (*examen*), ceremoniju dobivanja akademskih naslova (*conventus publicus*), kao i rad promotora i ostalih sudionika. Sav trošak doktorata za Sveučilište u Padovi propisan je sveučilišnim statutima iz 1358. godine.⁶⁹ Trošak doktorata iz filozofije i medicine u vrijeme kada Dadić studira na Sveučilištu u Padovi (*Sacro Collegio*) iznosio je oko 700 lira,⁷⁰ no Dadić u pismu navodi da to stoji najmanje 1.000 lira.⁷¹ Najvjerojatnije je malo uvećao trošak doktorata kako bi bio siguran da će imati dovoljno sredstava za podmirivanje i svih izvanrednih troškova (darova i slično). Senat Dadiću 22. ožujka 1794. neznatno povećava stipendiju na 55 cekina godišnje.⁷² Iako studenti nisu plaćali godišnju članarinu, tj. upisninu na sveučilište, ipak je ostajalo pitanje smještaja, hrane i knjiga koje su im trebale. Knjige su bile skupe, pa je dosta studenata činilo prijepise knjiga koje su im bile potrebne za studij, kao npr. liječnik Ivan Krstitelj Pagani.⁷³ Za Miha Dadića nemamo podatak je li načinio prijepis neke knjige dok je boravio u Padovi, a dosad nije poznato koje je knjige posjedovao.

U sveučilišnim knjigama u Padovi spominje se kao student filozofije i medicine (*scholaris philosophiae et medicinae*).⁷⁴ Studenti su najprije trebali završiti dvogodišnji pripremni studij filozofije da bi zatim nastavili sa studijem medicine, teologije ili prava. Dadićevo pismo iz 1794. daje uvid u redoslijed studiranja i otkriva da je najprije pohađao studij teorijske medicine (*Medicina Teorica*), koji je završio s diplomom (*laurea*). Nakon diplome uslijedilo je proučavanje i vježbanje kliničke medicine (*Medicina Clinica/Practica*).⁷⁵ Svi profesori i studenti trebali

⁶⁷ HR-DADU – fond 89. Općina Dubrovnik, Stato delle popolazione dell 1817.

⁶⁸ HR-DADU-7.3.8, sv. 3385, br. 7.

⁶⁹ Grendler, *The Universities of the Italian Renaissance*, 179.

⁷⁰ Luciana Sitran Rea, „Studenti istriani all’ Università di Padova nella prima metà del Settecento”, *Acta Histriae* 5 (1997): 159.

⁷¹ HR-DADU-7.3.8, sv. 3385, br. 7.

⁷² HR-DADU-3, sv. 201, f. 27.

⁷³ Pagani je studirao u Salernu, usavršavao se u Padovi, a dok je obavljao praksu na Malti, dao je napraviti prijepis knjige. Vidi: Grdiša Asić, „Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi”, 461-472. I on i Miho Dadić bili su u državnoj službi kao liječnici, s tim da je Pagani bio stariji i oslobođen svakodnevnih vizita u bolnici Domus Christi 1799., neke četiri godine prije nego što je Dadić primljen u službu.

⁷⁴ Ghezzi, *I Dalmati all’Università di Padova*, 153; Laurence Brockliss, „Curricula: The Faculty of Medicine”, u: *A History of the University in Europe II*, ur. Hilde de Ridder-Symoens (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), 613.

⁷⁵ HR-DADU-7.3.8, sv. 3385, br. 7. U 18. stoljeću gotovo je svaki medicinski fakultet imao i teorijsku i praktičnu poduku. Praktična poduka ili *medicina practica* bilo je zapravo predavanje s „vizualnom

su dobro vladati latinskim jezikom, na kojem su se održavala predavanja. Sveučilišta su obično imala nekoliko redovnih profesora iz istoga predmeta, koji su često predavali identično gradivo u istom satu, pa su studenti mogli birati čija će predavanja pohađati, što je dovelo do natjecanja za studente, a povećanjem broja studenata koji su slušali određenoga profesora rastao je i profesorski ugled. Da bi postigao doktorat iz medicine, student je najprije morao steći bakalaureat, zatim licencijat, a tek je potom mogao doktorirati. Postajao je doktor medicine, ali i prava, u većini slučajeva u srednjim dvadesetim godinama.⁷⁶ Na Sveučilištu u Padovi sve do 19. stoljeća nije bilo jedinstvenih troškova za stjecanje akademskih naslova, nego su se razlikovali ovisno o vrsti studija. Jedinstveni troškovi akademskih naslova uvedeni su tek u 19. stoljeću, 1811. godine, i doktorat je iznosio 300 lira.⁷⁷

Sam doktorat sastojao se od četiri stadija: *presentatio*, *professio fidei catholicae*, *assignatio punctorum* i četvrtoga stadija – ispita koji se obično nazivao „privatnim” (*examen privatum*). Tim nazivom razlikovalo ga se od javne ceremonije koja bi uslijedila (*examen publicum*), a sastojao se od rasprave. Svoju doktorsku disertaciju Dadić je prezentirao na ceremoniji 14. kolovoza 1795., nakon koje daje iskaz o pripadanju katoličkoj vjeri (*professio fidei catholicae*) i priseže na to pred biskupovim vikarom u nazočnosti svjedoka.⁷⁸ Treći stadij, koji se sastojao od pitanja po kojima se na obrani odgovala (*assignatio punctorum*), dobiva 15. kolovoza 1795. Pitanja su doktorandi dobivali dva dana prije same obrane, a doktorandima medicine postavljala su se iz sljedećih djela: Avicenine knjige *Canon (Liber canonis, de medicinis cordialibus)*, Galenove *Ars medicinalis*,⁷⁹ Hipokratovih *Aphorismi*⁸⁰ te Aristotelove *Physicorum libri (Naturalis auscultationibus libri octo)*. Nakon položenoga završnog ispita doktorirao je 17. kolovoza 1795.⁸¹ Javna ceremonija obično bi se događala u nekoj od padovanskih crkava, a na njoj bi

izvedbom”, kako to naziva Brockliss, tj. popratnim kolegijima iz anatomije, kirurgije, botanike i farmacije. Brockliss, „Curricula: The Faculty of Medicine”, 609-611.

⁷⁶ Grendler, *The Universities of the Italian Renaissance*, 363.

⁷⁷ Ghezzi, *I Dalmati all'Università di Padova*, 17 i bilj. 11.

⁷⁸ Prisega bi završavala formulom *de vita catholica et (bonis, optimis) moribus domini laureandi*. Francesca Zen Benetti, prir., *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1601 ad annum 1605* (Padova: Editrice Antenore, 1987), XII.

⁷⁹ Elda Martellozzo Forin, prir., *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1566 ad annum 1600* (Rim; Padova: Editrice Antenore, 2008), 2780-2783.

⁸⁰ Npr.: *In 2do afforismorum, nono. Corpora cum quispiam purgare voluerit – in libro artis medicinalis, capite 4to. Salubre simpliciter corpus est –*. Zen Benetti, *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini*, 105, unos 287. To pitanje dobio je Đuro Dubrovčanin, jedan od studenata iz Dubrovnika koji su studirali u Padovi.

⁸¹ Ghezzi, *I Dalmati all'Università di Padova*, 153. Čini se da nije točan podatak koji donosi Grmek o godini doktoriranja medicine 1793. Mirko Dražen Grmek, „Hrvati i sveučilište u Padovi: izvještaj o istraživanjima u arhivima i bibliotekama u Padovi i Veneciji”, *Ljetopis JAZU* 62 (1955): 368, poziva se na popis *Elenchi di dottorati in filosofia e medicina „u starom sveučilišnom arhivu”*. Od njega podatak preuzima Pantić. Pantić, „Dubrovački lekari-književnici iz XVIII veka”, 41.

novopečeni doktor primio doktorske insignije: knjigu, prsten te trouglatu kapu. Knjiga je uobičajeno bila iz predmeta iz kojega je kandidat doktorirao, prsten je simbolizirao „brak” s tim predmetom, a kapa je bila privilegij rezerviran samo za doktore.⁸²

Dadić je doktorirao u dobi od 25 godina, čime se uklapao u prosječnu dob doktoranada na medicini. Na ovome mjestu može se podsjetiti i na zanimljivu činjenicu: Senat u travnju 1795. raspravlja o Dadiću i donosi odluku kojom mu ne dozvoljava povratak u Dubrovnik nakon završetka studija.⁸³ Na tom tragu valja reći i da je u vrijeme studija medicine u Padovi došlo do sukoba između Dadića i Senata, nakon čega mu je Senat 1794. obustavio stipendiju. U svibnju iste godine Senat je odlučio otvoriti tajnu istragu o njegovu ponašanju, a rezultati istrage morali su se podnijeti Senatu u roku od osam dana. Zadatak su povjerali Klementu Vlahovu Menze.⁸⁴ U kratkoj biografiji u *Hrvatskom biografskom leksikonu* autor spominje da je postupak proveden upravo zbog Dadićevih frankofilskih ideja,⁸⁵ dok Dunja Fališevac navodi suprotno i ubraja ga u krug onih koji su odbacivali ideje Francuske revolucije.⁸⁶ Odlukom Senata od 14. lipnja 1794. Dadiću je bila obustavljena stipendija, a istom odlukom zabranjen mu je i povratak u Dubrovnik⁸⁷ pod prijetnjom zatvora (*il suddetto Daddich debba dall'Excellentissimo Minor Consiglio essere immediatamente carcerato*).⁸⁸ Ostaje nepoznanicom gdje je Dadić boravio od 1794. do 1803. jer za to razdoblje nema podataka u Državnom arhivu. Sljedeći podatak kojim raspoložemo odluka je Senata od 13. srpnja 1803. kojom mu je oprostjen prijestup⁸⁹ i kojom je primljen u službu Republike kao državni liječnik s plaćom od 260 dukata.⁹⁰

Godinu dana prije ugovore na godinu dana dobili su liječnici Ivan Krstitelj Pagani, Đuro Hidža, Miho Grgurević, Petar Đurić, Luka Stulli, Lorenzo Giromella

⁸² Grendler, *The Universities of the Italian Renaissance*, 177.

⁸³ HR-DADU-3, sv. 202, f. 56.

⁸⁴ HR-DADU-3, sv. 201, f. 61r.

⁸⁵ Dugački, „Dadić, Miho (Daddich, Daddichius)”.

⁸⁶ Fališevac navodi da je bio negativno nastrojen prema idejama koje je zagovarala Francuska revolucija te da je, kao i veliki broj dubrovačkih književnika toga doba, zastupao „antirevolucionarne... antivolterovske i antidemokratske stavove” (Frano Stay, Rajmund Kunić i dr.). Dunja Fališevac, „Odjeci Francuske revolucije i slika jakobinske urote u *Republikancima* Marije Jurić Zagorke”, *Umjetnost riječi: časopis za nauku o književnosti* 46 (2002), br. 4: 132.

⁸⁷ HR-DADU-3, sv. 201, f. 78v-79r.

⁸⁸ HR-DADU-3, sv. 201, f. 78v-79, sv. 202, f. 56v; Živojinović, „Dubrovčani studenti medicine i farmacije”, 72.

⁸⁹ ... *possa dopo che averà terminato li suoi studii ritornare nel lo Stato e Dominio nostro*. HR-DADU-3, sv. 202, f. 56v.

⁹⁰ HR-DADU-3, sv. 210, f. 69; Jeremić, Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture*, 86.

i kirurg Vincenzo d'Alessandro.⁹¹ Analizom zapisnika Senata zaključuje se da je Miho Dadić bio posljednji zaposleni liječnik u Dubrovačkoj Republici. Njegova početnička plaća uskoro je povećana, pa je već 1804. godine primao plaću u iznosu od 580 dukata.⁹² U liječničkoj službi ostao je i nakon pada Dubrovačke Republike. Iako je bio jedan od najbolje plaćenih službenika u Republici, čini se da se nikad nije ženio te da je živio u zajedničkom kućanstvu s ujakom, ujom, majkom, sestrom Marijom te dvjema sluškinjama. Imali su kuću u seksteriju Sv. Marije, na kućnom broju 593.⁹³ Njegovom smrću najvjerojatnije je izumrla ta loza obitelji Dadić jer u istraživanom arhivskom gradivu nisam pronašla podatke o bratovu životu, kao ni podatak o smrti.

Marinović spominje da je Dadić bio posebno uspješan u borbi protiv zaraznih bolesti.⁹⁴ Dvadesetih godina 19. stoljeća pojavila se takozvana župska bolest, tj. endemijski sifilis, a za potrebe liječenja tih pacijenata otvorena je bolnica u Gružu. Za ravnatelja bolnice postavljen je Miho Dadić.⁹⁵ Uz liječničko djelovanje, iza sebe je ostavio i rukopisni trag.

Pisao je na talijanskom i latinskom jeziku, a neki njegovi radovi ostali su u rukopisu. Danas se neka od njih čuvaju u dubrovačkim knjižnicama: *Galeria di ritratti* u Knjižnici Male braće,⁹⁶ a u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku prepjev Kunićeve pjesme *Ad Galliam* posvećene Francuskoj.⁹⁷ Četiri talijanska prijevoda grčkih pjesama tiskana su u kalendaru *L'Epidauritano* 1902.,⁹⁸ a u vlastitoj nakladi objavio je pjesničke zbirke *Epigrammata varia* (1811.) i *Carmina Michaelis Daddichii Rhacusini medici doctoris ad pacem*.⁹⁹ Bavio se i prevoditeljskim radom, a poznata su dva prijevoda s latinskoga na talijanski: pjesme Daniela Heinsiusa *Elegia di Daniello Heinsio Fiamingo volgarizzata da Michaele Daddich*

⁹¹ HR-DADU-3, sv. 209, f. 40v-41.

⁹² Čosić, „Administrativna struktura i plaće službenika”, 151-152.

⁹³ HR-DADU-89. Više o granicama toga seksterija vidi u: Ivana Lazarević, „Granice dubrovačkih seksterija”, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 50 (2012): 72.

⁹⁴ Ivo Marinović, „Gesundheitsdienst in Dubrovnik und Dalmatien im 19. Jahrhundert”, *Acta Medico-Historica Adriatica* 4 (2006), br. 1: 167.

⁹⁵ Jeremić, Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture*, 123.

⁹⁶ Ivan August Kaznačić, prir., *Biblioteca di fra Innocenzo Chulich nella libreria de'p RR. PP. Francescani di Ragusa* (Zara: Typografia Governiale, 1860), 362, pod 2522.

⁹⁷ Miho Dadić, *Francuskoj*, prepjev Kunićeve epigrama *Ad Galliam*, Znanstvena knjižnica Dubrovnik, rukopis broj 360/2; Miljenko Foretić, ur., *Dubrovačka Republika i Francuska revolucija* (Dubrovnik: Matica hrvatska Dubrovnik, 1996), 138.

⁹⁸ Pantić, „Dubrovački lekari-književnici iz XVIII veka”, 45, bilj. 56.

⁹⁹ Izdana u Dubrovniku 1814. godine. U naravi zbirka s dvije elegije i jednim epigramom na latinskom. Miho Dadić, *Carmina Michaelis Daddichii Rhacusini medici doctoris ad pacem* (Rhacusa, 1814); Pantić, „Dubrovački lekari-književnici iz XVIII veka”, 45, bilj. 57.

*Raguseo dottore medico*¹⁰⁰ i *Oda Veneri (Ad Veneram)* Ivana Karla Anđelića.¹⁰¹ Prigodom posjeta cara Franje Josipa Dubrovniku 1815. napisao je sonet *Componimenti per la fausta esaltazione al vescovato di monsignore Benigno Albertini dei Minori osservanti di Ragusa vescovo di Scutari, ed assistente al soglio pontificio*. Sudjelovanje u zbirkama prigodnica dubrovačkih autora¹⁰² bilo je u dosluhu s običajem toga vremena, a takve tragove ostavili su još neki liječnici, njegovi suvremenici, poput Luka Stullija.

S obzirom na to da je umro nakon pada Dubrovačke Republike, njegova oporuka nije pohranjena u fondu *Testamenta Notariae* Državnoga arhiva u Dubrovniku. Dadić je umro 12. ožujka 1851., makar se podaci o smrti različito navode u literaturi.¹⁰³ Umro je u svojoj kući, a kao uzrok smrti navedeno je da je umro od kapi. Sahranjen je na groblju Danče, nadomak gradskim zidinama.¹⁰⁴

Zaključak

Proučavajući objavljenu i neobjavljenu građu o povijesti Sveučilišta u Padovi i literaturu, može se zaključiti da je Miho Dadić bio nadareni mladić iz pučanske obitelji koji je iskoristio mogućnost stipendiranja za odlazak na studij, koji si u suprotnom ne bi mogao priuštiti. Ujak, majčin brat, također mu je financijski pomagao koliko su mu to osobne financije dopuštale. Doktorirao je u roku, no zbog neslaganja sa Senatom, zbog još uvijek nerazjašnjenih razloga, bila mu je obustavljena stipendija i zabranjen povratak u Dubrovnik. Iako nema podataka gdje je proveo nekoliko godina dok mu Senat nije oprostio tu nama i danas nepoznatu pogrešku, može se pretpostaviti da su te godine za njega bile financijski izazovne. S druge strane, uspio je steći doktorat iz medicine mletačkoga sveučilišta i mogao je prakticirati medicinu i raditi bilo gdje diljem *Serenissime*, ali i u cijelom kršćanskom svijetu ako je to želio. Nakon oprosta Dubrovačke Republike ipak se odlučio vratiti u Dubrovnik, gdje je kao liječnik u službi Republike započeo novo životno poglavlje. Ta pozicija stavlja ga u vrh najbolje plaćenih državnih službenika. Radio je uz bok s ostalim liječnicima, također pučanskoga porijekla, koji su poput njega završili medicinu u Italiji. Uspoređujući njegovu s biografija-

¹⁰⁰ Pantić, „Dubrovački lekari-književnici iz XVIII veka”, 25; Grmek, „Hrvati i sveučilište u Padovi”, 368.

¹⁰¹ Rafo Bogišić, „Anđelić, Ivan Karlo”, *Hrvatski biografski leksikon* (mrežno izdanje), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 9. 11. 2023., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=660>.

¹⁰² Francesco Maria Appendini, *Iscrizioni e poesie allusive alla venuta e al soggiorno in Ragusa delle LL. MM. II. RR. d'Austria Francesco I. e Carolina Augusta* (Ragusa: Antonio Martecchini, 1818), 96.

¹⁰³ Genealoška baza Nenada Vekarića. U literaturi se spominju pogrešni datumi smrti, npr. godina 1826. koju spominje Bazala. Vladimir Bazala, *Pregled povijesti zdravstvene kulture Dubrovačke Republike* (Zagreb: Dubrovački horizonti, 1972), 71.

¹⁰⁴ HR-ABD-7, Matična knjiga umrlih župe Dubrovnik (Grad) 1845. – 1851., f. 191.

ma ostalih liječnika (Đura Hidže, Luka Stullija i Miha Grgurevića), Miho Dadić ostavlja dojam povučeniye osobe, vrlo fokusirane na svoj posao, koja je odmak od svakodnevice tražila u pisanju pjesama i prigodnih tekstova. Nije nikad zasnovao obitelj niti imao potomaka. Proučavajući njegov život, dobivamo uvid i u funkcioniranje dijela državnoga aparata Dubrovačke Republike, njihovu brigu o školovanju muške mladeži, priliku za daljnje usavršavanje u intelektualno jakoj sredini, financijsku pomoć za ostvarivanje diplome i daljnje usavršavanje, kao i siguran posao pri povratku. Na njegovoj biografiji oprimjeren je proces dobivanja stipendija, stjecanja doktorata te primanja u državnu službu Dubrovačke Republike, a upravo ti podaci mogu biti polazište za daljnja istraživanja.

Neobjavljeni izvori

Hrvatska – Arhiv Biskupije dubrovačke – fond 7. Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije (HR-ABD-7).

Hrvatska – Državni arhiv u Dubrovniku:

- fond 3. Acta Consilii Rogatorum (HR-DADU-3).
- fond 4. Acta Consilii Minoris (HR-DADU-4).
- fond 7.3.8. Diplomata et acta saec. XVIII (HR-DADU-7.3.8).
- fond 12.1. Testamenta Notariae (HR-DADU-12.1).
- fond 40. Libro di cassa pubblica detta del Comune dell'anno 1757-1808 (HR-DADU-40).
- fond 89. Općina Dubrovnik (HR-DADU-89).

Genealoška baza Nenada Vekarića.

Objavljeni izvori i literatura

Appendini, Francesco Maria. *Iscrizioni e poesie allusive alla venuta e al soggiorno in Ragusa delle LL. MM. II. RR. d'Austria Francesco I. e Carolina Augusta*. Ragusa: Antonio Martecchini, 1818.

Bakija-Konsuo, Ana. „Luko Stulli (1772. – 1828.) hrvatski liječnik, književnik i filozof”. *Liječničke novine: glasilo Hrvatske liječničke komore* (2017): 82-83.

Bazala, Vladimir. *Pregled povijesti zdravstvene kulture Dubrovačke Republike*. Zagreb: Dubrovački horizonti, 1972.

Bogišić, Rafo. „Anđelić, Ivan Karlo”. *Hrvatski biografski leksikon* (mrežno izdanje), Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup ostvaren 9. 11. 2023. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=660>.

Brockliss, Laurence. „Curricula: The Faculty of Medicine”. U: *A History of the University in Europe II*, uredila Hilde de Ridder-Symoens. Cambridge: Cambridge University Press, 1996: 609-620.

Caproș, Iulia. „Students from Košice at Foreign Universities Before and During the Reformation Period in the Town”. Doktorska disertacija, Central European University, 2010.

Curić Lenert, Štefica; **Lonza**, Nella. „Bratovština Sv. Lazara u Dubrovniku (1531-1808): osnutak, ustroj, članstvo”. *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU 57* (2019): 39-114.

Čavec, Blaž. „Collegium Ragusinum u Dubrovniku do ukinuća isusovačkog reda 1773. godine”. *Dubrovački horizonti* 27 (1987): 87-97.

Čučić, Vesna. „Prvi tiskari u Dubrovniku: s popisom tiskane građe”. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 48 (2005), br. 3-4: 108-158.

Čosić, Stjepan. „Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700. – 1808.)”. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 38 (1996): 129-156.

Čosić, Stjepan. „Luko Stulli i dubrovačka književna baština”. *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 41 (2003): 259-286.

Dadić, Miho. *Carmina Michaelis Daddichii Rhacusini medici doctoris ad pacem*. Rhacusa, 1814.

Dinić, Mihailo, prir. *Odluke veća Dubrovačke Republike II*. Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda III. odeljenje, knjiga 21. Beograd: SANU, 1964.

Dugački, Vladimir. „Dadić, Miho (Daddich, Daddichius)”. *Hrvatski biografski leksikon* (mrežno izdanje), Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup ostvaren 16. 11. 2023. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4305>.

Fališevac, Dunja. „Odjeci Francuske revolucije i slika jakobinske urote u *Republikancima Marije Jurić Zagorke*”. *Umjetnost riječi: časopis za nauku o književnosti* 46 (2002), br. 4: 243-260.

Foretić, Miljenko, ur. *Dubrovačka Republika i Francuska revolucija*. Dubrovnik: Matica hrvatska Dubrovnik, 1996.

Ghezso, Michelle Pietro. *I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1601-1800*. Venecija: Atti e memorie della Società dalmata di storia patria 21, 1992.

Grdiša Asić, Monika. „Liječnik Dubrovačke Republike Petar Bianchi (1699. – 1747.)”. U: *Ljudi 18. stoljeća na hrvatskom prostoru. Od plemića i crkvenih dostojanstvenika do težaka i ribara*, uredili Lovorka Čoralić, Ivana Horbec, Maja Katušić, Vedran Klaužer, Filip Novosel i Ruža Radoš, 446-454. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016.

Grdiša Asić, Monika. „Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi od druge polovice 14. stoljeća do pada Republike”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Dubrovniku, 2020.

Grendler, Paul F. *The Universities of the Italian Renaissance*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002.

Grendler, Paul F. „Education in the Republic of Venice”. U: *A Companion to Venetian History*, uredio Eric R. Dursteler. Leiden; Boston: Brill, 2013: 675-700.

Grmek, Mirko Dražen. „Hrvati i sveučilište u Padovi: izvještaj o istraživanjima u arhivima i bibliotekama u Padovi i Veneciji”. *Ljetopis JAZU* 62 (1955): 334-374.

Herkov, Zlatko. *Građa za financijsko-pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske II*. Zagreb: JAZU, 1956.

Janeković Römer, Zdenka. *Okvir slobode: dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1999.

Janeković Römer, Zdenka. „Zatvaranje dubrovačkog plemstva i vijeća u političkom i društvenom kontekstu 13. i 14. stoljeća”. *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 56 (2018), br. 1: 87-116.

Jeremić, Risto; **Tadić**, Jorjo. *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika II*. Beograd: Biblioteka Centralnog higijenskog zavoda, 1939.

Kaznačić, Ivan August, prir. *Biblioteca di fra Innocenzo Chulich nella libreria de'p RR. PP. Francescani di Ragusa*. Zara: Typografia Governiale, 1860.

Kolar-Dimitrijević, Mira. *Povijest novca u Hrvatskoj od 1527. do 1941. godine*. Zagreb: Hrvatska narodna banka, 2013.

Körbler, Đuro. „Dubrovčanin Petar Bjanki i nećak mu Didak Arboscelli”. *Rad JAZU* 196 (1913): 1-52.

Körbler, Đuro. „Četiri priloga Gunduliću i njegovu Osmanu”. *Rad JAZU* 205 (1914): 143-150.

Kovačić, Neda. *Tijelo kao dokaz. Medicinska vještačenja u postupcima Kaznenog suda u Dubrovniku u 18. stoljeću*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2020.

Kunčević, Lovro. *Mit o Dubrovniku. Diskursi o identitetu renesansnoga grada*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2015.

Lazarević, Ivana. „Granice dubrovačkih seksterija”. *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 50 (2012): 63-74.

Marić, Marinko. *Stanovništvo Popova u Hercegovini*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2015.

Marinović, Ivo. „Gesundheitsdienst in Dubrovnik und Dalmatien im 19. Jahrhundert”. *Acta Medico-Historica Adriatica* 4 (2006), br. 1: 163-170.

Martellozzo Forin, Elda, prir. *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1566 ad annum 1600*. Rim; Padova: Editrice Antenore, 2008.

Miović, Vesna. „Dragomans of the Dubrovnik Republic: Their Training and Career”. *Dubrovnik Annals* 5 (2001): 81-94.

Miović, Vesna; **Čerešnješ**, Ivan. *Research, Inventory and Cataloguing Documents of the Criminal Court Registers*. „Lamenta Criminalia post terraemotum”, „Diversi e possesso de Criminalia” and „Criminalia” in the State Archives of Dubrovnik Involving Jewish Litigants (1667-1808). Ljubljana: Research and Documentation Center JAS, 2016.

Mitić, Ilija. *Kada se Dubrovnik počeo nazivati Republikom.* Rijeka: Pomorski zbornik, knjiga 25, 1987.

Moravec, Bruno. „Tragom medaljara Stijepa Vokativa”. *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 12 (1960), br. 1: 224-236.

Pantić, Miroslav. „Dubrovački lekari-književnici iz XVIII veka”. *Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae* 9 (1969), br. 1-2: 25-45.

Perić, Ivo. „Dva reformna zahvata u školovanju dubrovačke omladine iz 15. i 16. stoljeća”. *Pedagoški rad* 5-6 (1967): 218-224.

Seferović, Relja. „Strani učitelj i domaći povjesničar: Nascimbene Nascimbene i Serafin Cerva o retorici”. *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 45 (2007): 47-116.

Seferović, Relja. „Javne počasti i djela fra Luja Spagnolettija, nadbiskupa Dubrovačkog 1792.-1799.” *Croatica Christiana periodica* 76 (2015): 101-128.

Sitran Rea, Luciana. „Studenti istriani all' Università di Padova nella prima metà del Settecento”. *Acta Histriae* 5 (1997): 157-182.

Sivrić, Marijan. *Migracije iz Hercegovine na dubrovačko područje od potresa 1667. do pada Republike 1808. godine.* Dubrovnik; Mostar: Biskupski ordinarijat Mostar; Državni arhiv u Dubrovniku, 2003.

Stojan, Slavica. „Jedna nepoznata politička pjesma Đura Hidže”. *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 37 (1999): 237-250.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 2: Vlasteoski rodovi (A-L).* Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2012.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 3: Vlasteoski rodovi (M-Z).* Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2012.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 5: Odabrane biografije (E-Pe).* Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2014.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 6: Odabrane biografije (Pi-Z).* Zagreb; Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2015.

Vojnović, Lujo. *Pad Dubrovnika. Knjiga druga (1807. – 1815.).* Zagreb: Fortuna d.o.o., 2009.

Zen Benetti, Francesca, prir. *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1601 ad annum 1605.* Padova: Editrice Antenore, 1987.

Živojinović, Dragoljub. „Dubrovčani studenti medicine i farmacije na italijanskim univerzitetima u XVII veku”. *Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae* 13 (1973), br. 2: 63-79.

*Monika Grdiša Asić**

Miho Dadić – The Final Scholarship Recipient of the Republic of Dubrovnik at the University of Padua

Summary

The paper presents the biography of Miho Dadić (1770-1851), a physician born in Dubrovnik. Although he was a contemporary of many other Dubrovnik born physicians, his complete biography has yet to be published. He is mentioned in the literature by authors researching the 19th century, often focusing on his medical service or poetic creativity. This study, however, emphasizes his high school and university years, as well as his role as a state physician of the Republic of Dubrovnik. In the Republic of Dubrovnik young man, both of noble birth and commoner background could obtain a state-financed scholarship. The same criteria applied to all studies and universities, irrespective of social status.

Miho Dadić received a scholarship to study medicine at the University of Padua. He was a last young man to obtain state-financed scholarship at that university before the fall of the Republic of Dubrovnik (1808). Despite disputes with the Republic and the suspension of his scholarship, he successfully completed his studies and began working as a civil service physician in 1803. His biography offers insights into the process of earning a doctorate at the University of Padua.

Keywords: Miho Dadić, scholarships, Republic of Dubrovnik, University of Padua, study of medicine, 18th century

* Monika Grdiša Asić, 20 000 Dubrovnik, Croatia, E-mail: monikagrdisa@gmail.com